

дотримуватися термінологічної ідентичності в разі уніфікації національного законодавства з нормами міжнародного права. Хоча рекомендації з цього приводу можуть надаватися [3]. Однак держава сама вирішує, чи буде вона слідувати таким рекомендаціям. Тому в таких випадках повинно діяти загальне правило про право держави самостійно визначати спосіб приведення законодавства у відповідність до міжнародно-правових зобов'язань. Щодо державної імплементаційної політики України в цьому питанні, то її варто будувати з огляду на дотримання балансу між юридичним обов'язком вживати в національному законодавстві термінологію, вживану в міжнародному договорі, і доцільністю зберігати термінологію, притаманну національній правовій системі.

Література

1. Невмержицька Н. О. Уніфікація як спосіб удосконалення законодавства. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2014. № 4. С. 63-70.
2. Буроменский М. В. О возможности и особенностях применения в Украине международных договоров о борьбе с организованной преступностью. Збірник наукових праць Харківського центру вивчення організованої злочинності. Вип. 1. Харків, 2000. С. 320-340.
3. Руководство для законодательных органов по имплементации Конвенции ООН против коррупции. Второе исправл. и дополн. издание 2012. ООН. Нью-Йорк. 2012. URL: https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/LegislativeGuide/UNCAC_Legislative_Guide_R.pdf

УДК 343.4:342.724 (043.2)

Сисоєва В.П., к.ю.н.,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ «ЗЛОЧИНІВ НЕНАВИСТІ» В УКРАЇНІ

Поняття «злочин ненависті» не так давно з'явилося у науковій юридичній літературі та на сьогодні не має законодавчого закріплення. Відповідно до запропонованого Організацією з безпеки і співробітництва в Європі (далі – ОБСЄ) визначення, «злочином ненависті» є звичайний кримінальний злочин, який вчинений через упереджене ставлення до певної групи людей, що об'єднані якоюсь спільною – реальною чи уявною – ознакою (а не проти конкретної чи, навпаки, будь-якої випадкової людини). Варто додати, що Бюро ОБСЄ з демократичних інститутів і прав людини запропонували використовувати термінологічну конструкцію «злочин на ґрунті ненависті», але у зв'язку з тим, що такий термін не має офіційного статусу, у вітчизняній літературі частіше використовується

переклад англомовного терміну «hate crime» – «злочин ненависті».

Згідно з відомостями ОБСЄ, «злочинами ненависті» вважаються ті злочини, причиною яких стала нетерпимість щодо певних груп у суспільстві. «Злочини ненависті» мають два елементи: відповідне діяння є злочином згідно з Кримінальним кодексом України (далі – КК України); злочин був умотивований певним упередженням [1].

У чинному КК України «злочини ненависті» закріплені у ст. 67 як обтяжуюча обставина. Також у ст.ст. 115, 121, 122, 126, 127 та 129 містяться формулювання «з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості» в якості кваліфікуючої ознаки. Крім того, визначення «злочинів ненависті» можна вивести із диспозиції ст. 161 КК України «Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками» як умисні дії, спрямовані на розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, на приниження національної честі та гідності, або образа почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями, а також пряме чи непряме обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих привілеїв громадян за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, інвалідності, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Однак, варто додати, що у багатьох працях дослідників цієї проблематики ст. 161 КК України називають «статтею-привидом», тому що вона закріплена у законодавстві, але на практиці майже не використовується [2, с. 281]. Так, наприклад, відповідно до статистичних даних, за 2019 рік було обліковано 84 таких кримінальних правопорушень на території України, а винним особам вручено повідомлення про підозру лише у 4 з них.

Вищенаведене, серед іншого, вказує на високий рівень латентності цих злочинів. Жертви самі часом не зацікавлені в оприлюдненні факту злочину (наприклад, внаслідок нелегального перебування на території держави, проблем з реєстрацією, страху депортації, помсти чи осуду). У різних суспільствах жертвами «злочинів ненависті» стають різні групи – залежно від особливостей історичного, політичного та конфесійного розвитку країни, від рівня толерантності та відкритості щодо національних меншин. В Україні жертвами «злочинів ненависті» стають, передусім, роми, кримські татари, євреї, вихідці з країн Африки, Азії, Кавказу, ЛГБТ-спільноти тощо [там само, с. 282].

Основними небезпечними факторами, які викликають занепокоєння, є те, що, по-перше, «злочини ненависті» мають тенденцію до збільшення, оскільки злочинці вважають свої дії морально виправданими. Якщо відповідна громада не змогла покарати за «злочини ненависті», такі та інші потенційні злочинці вважатимуть за належне продовжувати свою діяльність, через що кількість цих злочинів зростатиме. По-друге,

«злочинам ненависті», як правило, властива ескалація: ті, хто починають з незначних правопорушень і кого вчасно не зупинили, надалі тяжіють до більш насильницьких дій. По-третє, «злочини ненависті» розвиваються, як правило, по спіралі: такі злочини посиляють дуже потужні сигнали. Від «злочину ненависті» потерпають конкретні люди, а вся їхня громада чує сигнал про її неприйняття. Якщо жертви та їхні громади відчують себе в небезпеці та не мають захисту від державних органів, вони імовірно будуть вдаватися до помсти тим, кого звинувачують у нападах. Це може призвести до подальших протиправних дій і утворити спіраль насильства. Крім того, напружені політичні стосунки та збройні конфлікти можуть спрямовувати громади, які різняться етнічним або національним походженням, мовою чи релігією, одна проти одної. Політичні розмежування часом повторюють міжетнічні або міжрелігійні відмінності. В такому контексті відбувається взаємне накладання «злочинів ненависті» та політично вмотивованих злочинів [1]. Подібні випадки вимагають окремого дослідження.

Як бачимо, в Україні назріває необхідність комплексного дослідження аспектів запобігання вчиненню «злочинів ненависті». У цьому сенсі важливою є імплементація норм міжнародного законодавства. Так, наприклад, міжнародні договори містять цілу низку докладно розвинутих загальних і регіональних стандартів, які накладають на держави чіткі зобов'язання щодо реагування на «злочини ненависті». Ці стандарти забезпечують захист рівноправності громадян, тому потребують запровадження і в нашій країні.

Як підсумок, слід зазначити, що на сьогодні «злочини ненависті» досить розповсюджене та небезпечне явище. Вітчизняна правоохоронна система виявилася неготовою чинити активну протидію цим діянням. Для зміни ситуації що склалася, необхідним є відтворення об'єктивної картини поширеності цих злочинів у суспільстві та розроблення відповідної стратегії запобігання і протидії ним.

Література

1. Розуміння поняття «злочини на ґрунті ненависті»: посібник для України. ОБСЄ: [сайт]. URL: <https://www.osce.org/uk/odihr/208186?Download=true> (дата звернення 13.01.2020).

2. Сметаніна Н. В. Віктимна поведінка жертв «злочинів ненависті». Часопис Київського університету права. 2016. № 1. С. 281-284.